Dönem : 4
Toplantı : 1

MİLLET MECLİSİ S. Sayısı : 103

27 Ağustos 1973 tarihinde Ankara'da İmzalanan «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hampetrol Boru Hattı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri ve Plan Komisyonları Raporları (1/53)

T. C.
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi Başkanlığı
Sayı : 71-1686/1143

15 . 2 . 1974

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulunca 13 . 2 . 1974 tarihinde kararlaştırılan (27 Ağustos 1973 tarihinde Ankara'da imzalanan» Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti arasında ham petrol boru hattı Anlaşması» nın onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı) ile gerekçesi ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını saygıyle arz ederim.

Bülent Ecevit
Başbakan

T. C.
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi Başkanlığı
Sayı : 71-1686/1539

7 . 3 . 1974

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 15 . 2 . 1974 tarihli ve 71-1686 1143 sayılı yazımız.

İlgi de kayıtlı yazımızla Başkanlığınıza sunulmuş bulunan (27 Ağustas 1973 tarihinde Ankara'da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti arasında Ham petrol boru hattı Anlaşması»nın onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı) nda, sözü edilen Anlaşmanın parçasını teşkil eden ve Dışişleri Bakanlığının 2 . 3 . 1974 tarihli ve ESİD:116.314-4/74-318 sayılı yazısına ekli olarak alınan Bağdat Büyükelçiliğimizin Irak Dışişleri Bakanına hitaben gönderdiği mektup ile Irak Dışişleri Bakanının Bağdat Büyükelçiliğimize gönderdiği cevabî mektubun Türkçe - İngilizce metinleri, sözü geçen tasarının eki olarak ilişikte sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını saygıyle arz ederim.

Bülent Ecevit
Başbakan

T. C.
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi Başkanlığı
Sayı : 71-1686/3502

14 . 6 . 1974

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : a) 15 . 2 . 1974 günlü ve 71-1686/1143 ve
b) 7 . 4 . 1974 günlü ve 71-1686/1539 sayılı yazılarımız.

İlgi (a)da kayıtlı yazımızla Başkanlığınıza sunulmuş bulunan (27 Ağustos 1973 tarihinde Ankara'da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti arasında Ham petrol boru hattı Anlaşması» nın onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı) nda, sözü edilen Anlaşmanın parçasını teşkil eden ve Dışişleri Bakanlığından bu kere alınan 6 . 6 . 1974 tarihli ve ESİD:116.316-4 74/949 sayılı yazıya ekli Bağdat Büyükelçiliğimiz Irak Dışişleri Bakanına hitaben gönderdiği mektup ile Irak Dışişleri Bakanının Bağdat Büyükelçiliğimize gönderdiği cevabî mektubun Türkçe - İngilizce metinler, sözü geçen tasarının ek olarak suulmuştur.

Gereğinin yapılmasını saygıyle arz ederim.

Bülent Ecevit
Başbakan

Türk - Irak Hampetrol Boru Hattı Anlaşmasının uygun bulunduğuna dair kanunun gerekçesi

Irak Hükümeti 1972 yılında Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığına müracaatta bulunarak Türkiye üzerinden yapılacak bir boru hattından ya da 25 milyon ton hampetrolü Akdenize akıtmayı arzuladığını bildirmiştir. Bu tekliften sonra, Bakanlıklararası Ekonomik Kurul, 25 Temmuz 1972 tarihli toplatısında Irak Hükümetinin, memleketimizle Irak arasında petrol boru hattı döşenmesi ile ilgili teklifini görüşmüş ve prensibolarak bu konuda Irak Hükümeti ile görüşmelere girişilmesini kabul etmiştir.

Bunun üzerine, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı ile Irak Millî Petrol Şirketi arasında sürdürülmeye başlanan müzakere ve çalışmalar esnasında bir müşavir firmaya önproje hazırlattırılması ve masrafların iki memlekette yapılacak iş hacmi oranında paylaşılması kararlaştırılmıştır. İtalyan Sınam Progetti firması tarafından yapılan önproje etütlerinin Haziran 1973'te ikmalinden sonra, Temmuz 1973 ayında Ankara'ya yapılan TPAO - INOC (Irak Millî Petrol Şirketi) toplantısında Irak Heyeti, petrol boru hattı ile ilgili olarak Hükümetlerarası bir anlaşma teklifinde bulunmuş ve bir tasarı tevdi etmiştir.

Anlaşma tasarısı üzerinde Ankara ve Bağdat'ta devam eden müzakereler sonunda şartlar üzerinde mutabakat hasıl olmuş ve tasarı 16 Ağustos 1973 tarihinde yetkili Hükümet heyetlerince Bağdat'ta parafe edilmiştir.

Parafe edilen Anlaşma 27 Ağustos 1973 tarihinde Ankara'da Irak Dışişleri Bakanı Murtaza Abdül Bâki ile Dışişleri Bakanı Ümit Halûk Bayülken tarafından imzalanmıştır.

Bugünlerde bütün dünyayı meşgul etmekte olan eneri buhranı mevzuu, her türlü iktisadî ve siyasî mülâhazanın en önde gelen bir unsuru olmak istidadını göstermektedir. Bu meyanda petrol, bu buhranın mahrekini teşkil etmektedir. Giderek artan enerji talebi ve mahdut enerji kaynakları muvacehesinde ortaya çıkan enerji açığı önümüzdeki yıllarda büyük ölçüde petrolle karşılanmaya çalışılacaktır.

Yapılan tahminlere göre, bu duruma muvazi olarak, uzun vâdeli dönemde Türkiye'nin hampetrol talebi de hızlı bir artış gösterecektir, Talebin yerli kaynaklarla karşılanması esas gaye ol-

makla beraber bilinen kaynakların artan talebi karşılamaya da kifayet edemeyeceği ve petrol ikmalinin güvenilir bir şekilde ve asgarî maliyetlerle sağlanmasının uzun vadede zorunlu olacağı bugünden bilinmektedir. Yapılan tahminlere göre, 1980 yıllarında Türkiye'nin hampetrol talebi 25 milyon ton dolaylarında olacak ve bunun en az 20 milyon tonu dışarıdan ithal olunacaktır.

İçinde bulunduğumuz yıllarda Batı dünyasının ve bu meyanda memleketimizin giderek artan enerji ve petrol talebinin karşılanması için bugünden girişimlerde bulunması elzem görülmektedir. Nitekim, son gelişmeler bu hususu teyit etmektedir. Batı Avrupa ülkeleri ve ABD, petrol ve tabiî gaz ikmallerini emniyetle yapabilmek üzere uzun vadeli anlaşmalar gerçekleştirmek için geniş çaba sarfetmektedirler. ABD, İran ve Suudî Arabistan dışında bu alanda Sovyetler Birliği ile dahi işbirliğine yönelmiş bulunmaktadır. Japonya, İran ve Abu Dabi gibi Orta - Doğu ülkelerinde ve ayrıca Sibirya'da petrol ve gaz konularında yeni yatırımlar planlamaktadır.

İtalya, Cezayir'den kendi ülkesine tabiî gaz boru hattı döşemek için çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye - Irak hampetrol boru hattı projesi ve buna ilişkin anlaşma her şeyden önce uzun vadeli hampetrol ihtiyacımızı temin amacını gütmektedir.

Yukarda izah olunduğu veçhile, bugünkü enerji ve özellikle petrol konjonktürü muvacehesinde petrol ikmali bütün dünyada fevkalâde zorlaşmış hale uzun vadeli petrol anlaşması yapmak hemen hemen imkânsız hale gelmiştir. Petrol tüketiminin geniş ölçüde artması karşısında bir taraftan petrol kaynaklarının mahdut oluşu, diğer taraftan üretici ülkelerin istihsali kısmak ve fiyatı devamlı olarak yükseltmek yolundaki davranışları, büyük meblâğlar ödense bile petrol bulamama durumunu yaratmıştır.

Yukarda kısaca izah olunan durum muvacehesinde, anlaşma uyarınca Irak Hükümetinden sağladığımız petrol taahhütleri çok büyük bir önem taşımaktadır.

Anlaşmanın 14 ncü maddesine göre, Irak Hükümeti, Türkiye'ye yıllık olarak 1977 - 1979 devresi için 10 milyon ton, 1980 - 1982 devresi için 12 milyon ton ve 1983'ten sonrası içinse 14 milyon ton petrol satmayı taahhüdetmektedir.

Anlaşmanın diğer önemli bir yanı da, petrol boru hattının önemli döviz geliri ve tasarrufu sağlayacak olmasıdır.

Anlaşmanın 7 nci maddesine göre, Türkiye'de Irak hududundan terminale kadar nakliye ve tankerlere yükleme ücreti, yüklenen beher varil başına son Amerika doları devalüasyonundan önceki değeriyle 3,35 Amerikan doları olarak tespit edilmiştir. Taşıma ve yükleme ücretinin, dolar - altın paritesindeki değişikliklerle otomatik olarak ayarlanması öngörülmüştür.

Yukardaki tarife, Türkiye'ye 25 milyon ton kapasitede yılda 72,5 milyon, 35 milyon ton kapasitede yılda 101,5 milyon dolar bürüt döviz geliri sağlayacaktır.

Projenin Türkiye kısmındaki toplam maliyeti ilk kapasitede takriben 250 - 275 milyon dolar ve nihaî kapasitede 280 - 300 milyon dolar tahmin edildiğine göre, finansman şartlarına bağlı olarak proje geri ödeme süresi 5 - 7 yıl olacaktır.

Görüleceği gibi bu kabil büyük projeler için çok kısa bir geri ödeme süresine bağlı olan bu projenin ekonomisi kuvvetlidir.

Anlaşma ile sağlanmış olan diğer avantajları ise şöyle sıralamak mümkündür:

1. Anlaşmanın 11 nci maddesinde şöyle denilmektedir:

«Normal işletme ve yükleme şartlarında Irak tarafı, boru hattı sisteminin tam kapasite ile kullanılması için bütün gayretini gösterecek ve her halûkârda Irak tarafı, bir takvim yılı içinde sisteme 15 milyon metrik tondan daha az petrol basmamayı taahhüdedecektir.

Mücbir sebep halleri hariç, Irak tarafınca Türk tarafına herhangi bir takvim yılı içinde ödenecek meblâğ, işbu maddenin (1) paragrafında belirtilen asgarî hampetrol miktarı için ödenecek toplam taşıma ücretinden daha az olmayacaktır.»

Suriye - Irak petrol boru hattı anlaşmasında bu asgarî hampetrol miktarı 12 milyon tondur. Bu hatların kapasitesinin 60 milyon ton olduğu düşünülürse, anılan garantinin hiç de küçümsenmeyecek bir rakam olduğu görülecektir.

2. Irak, Anlaşma uyarınca Türkiye tarafından satınalınacak petrollerin teslimine öncelik vermeyi kabul etmiştir.

3. Proje münhasıran Irak'tan gelen hampetrollerin nakil ve yüklenmesine tahsis edilmiştir. Ancak, tarafımızda ısrar edilmesi üzerine, önemli âtıl kapasite olması halinde Türkiye'de üretilen hampetrollerin nakil imkânı araştırılacaktır.

4. İki taraftan her biri mutabık kalınan süre içinde projenin tamamlanmasını garanti etmektir. İki taraftan biri işi durdurur veya projeyi sözü edilen süre içinde tamamlamazsa bu taraf, diğer tarafa âdil bir tazminat ödeyecektir.

5. Satınalacağımız hampetrollerin fiyatlarının hangi esasa tabi olacağı saptanmıştır. Buna göre bu fiyatlar «Doğu Akdeniz limanlarındaki benzer Irak ve diğer mukayesesi mümkün petrollerin taallûk ettiği süre içindeki cari serbest piyasa fiyatları» olacaktır.

Yukardaki izahtan da görüleceği veçhile, mezkûr anlaşma her bakımdan millî menfaatlerimize uygun düşmekte ve özellikle dünya enerji ve petrol konjonktürü muvacehesinde Türkiye'nin petrol ikmalini uzun vâdede teminat altına almış olacaktır.

Dışişleri Komisyonu raporu

Millet Meclisi
Dışişleri Komisyonu
Esas No. : 1/53
Karar No. : 25

19 . 6 . 1974

Yüksek Başkanlığa

27 Ağustos 1973 tarihinde Ankara'da imzalanan «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti arasında Hampetrol Boru Hattı Anlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı», ilgili Bakanlık temsilcilerinin de katılmalarıyle, komisyonumuzda incelenip görüşülmüştür.

Tasarının tümü üzerinde yapılan uzun görüşmeler sonunda, gerekçede açıklanan hususlar komisyonumuzca da uygun mütalâa edilmiş ve adı geçen tasarının aynen kabul edilmesine, 19 Haziran 1974 günlü toplantıda karar verilmiştir.

Plan Komisyonuna havale edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Komisyon Başkanı Zonguldak *C. Karakaş*	Başkanvekili Zonguldak *M. Z. Okur*	Sözcü İstanbul *R. Ülker*
Bursa *M. Emekli*	Edirne İmzada bulunamadı. İ. Işık	İstanbul *C. Süer*
Kayseri *T. Feyzioğlu*	Manisa *A. Balkan*	Manisa *N. Özgür*

Nevşehir
İmzada bulunamadı.
R. Üner

Bütçe Plan Komisyonu raporu

Millet Meclisi
Bütçe Plan Komisyonu
Esas No. : 1/53
Karar No. : 32

5 . 7 . 1974

Millet Meclisi Başkanlığına

Komisyonumuza havale buyurulan, «27 Ağustos 1973 tarihinde Ankara'da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti arasında Hampetrol Boru Hattı Anlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı ve diğer ilgililerin de hazır bulunduğu oturumda incelendi ve görüşüldü.

Bilindiği gibi, İrak Hükümeti 1972 yılında Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığımıza müracaatle Türkiye üzerinden yapılacak bir boru hattının25 milyon ton hampetrolü Akdenize akıtmayı arzuladığını bildirmişti. Konu 25 Temmuz 1972 günü toplanan Bakanlıklararası ekonomik kurulda görüşülüp prensip olarak kabul edilmiş ve Irak Hükümetiyle görüşmelere girişilmesine karar verilmişti.

Yukarıda sözü edilen teklif ve bu teklife Hükümetimizin olumlu cevabından sonra tespit edilen anlaşma tasarısı üzerinde Ankara ve Bağdat'ta devam eden müzakereler sonunda sağlanan mutakabat ve ortaya çıkan son tasarı 16 Ağustos 1973 tarihinde yetkili Hükümet heyetlerince Bağdat'ta parafe edilmiştir.

Son zamanlarda yalnız ülkemizi değil dünyanın tüm uluslarını meşgul eden konuların başında hiç şüphesiz enerji buhranı ve petrol sorunu gelmektedir.

Her geçen gün artan enerji ihtiyacı, mahdut kaynaklar müvacehesinde giderek önem kazanmakta, bir yandan artan petrol fiyatlarını karşılayabilmek için gerekli ekonomik tedbirler aranırken, diğer taraftan uzun vadeli petrol temini için siyasî ve diplomatik çabalar sarf edilmektedir.

Türkiye'nin petrol ihtiyacı yapılan tahminlere göre 1980 yılında 25 milyon ton olacaktır. Gene bu miktarın 20 milyon tonu dışardan ithal edilecektir. Bunun için uzun vadeli anlaşmalara girişilmesi şart ve zaruridir. Sözü edilen anlaşma ile sağlanan imkânlardan bir örnek vermek gerekirse, 1977 - 1979 yıllarında yıllık olarak 10 milyon ton, 1980 - 1982 devresinde 12 milyon ton, 1983'ten sonra ise yıl itibarıyle 14 milyon ton potrolü ülkemize satmayı Irak Hükümeti taahhüt etmektedir.

Sözü edilen anlaşma hakkında ilgililerce verilen geniş izahların ışığında söz alan üyeler yukarıda arza çalışılan görüş ve düşüncelerini belirttikten sonra verilen bir önerge kabul edilerek tasarı ile onaylanması istenen anlaşmanın ekonomik ve siyasal açıdan Türkiye'ye sağladığı imkânların daha detaylı incelenebilmesini teminen bir Altkomisyon kurulması kararlaştırıldı.

Gerek ekli Altkomisyon raporu ışığında ve gerekse üyelerce yeniden belirtilen görüşlerden sonra maddelerin müzakeresine geçildi.

Maddeler üzerinde yapılan görüşmeler ve ilgililerin verdikleri izahat muvacehesinde tasarı komisyonumuzca aynen kabul edildi.

Genel Kurulun tasviplerine sunulmak üzere Yüksek Başkanlığa arz olunur.

Başkan Sivas *A. Durakoğlu*	Sözcü Adıyaman *A. Ünsal*	Kâtip Eskişehir *A. A. Köksal*
Ağrı *C. Erhan*	Artvin *T. Altunkaya*	Aydın M. Ş. Koç İmzada bulunamadı.
Çanakkale *O. O. Çaneri*	Denizli *H. Oral*	Giresun *O. Yılmaz*
İstanbul *A. N. Ölçen*	İstanbul M. Tüzün İmzada bulunamadı.	İzmir C. Karagözoğlu İmzada bulunamadı.
Kars *K. Okyay*	Kayseri C. Cebeci İmzada bulunamadı.	Malatya *M. Delikaya*
Malatya *H. Gökçe*	Tokat *H. Abbas*	

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

27 Ağustos 1973 tarihinde Ankara'da İmzalanan «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hampetrol Boru Hattı Anlaşması»nın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı

MADDE 1. — 27 Ağustos 1973 tarihinde Ankara'da İmzalanan «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hampetrol Boru Hattı Anlaşması»nın onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Bu Kanun, Anlaşmanın onay belgelerinin teati edildiği tarihte yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

13 . 2 . 1974

Başbakan *B. Ecevit*	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı *N. Erbakan*	Devlet Bakanı *O. Eyüboğlu*	Devlet Bakanı *İ. H. Birler*
Devlet Bakanı *S. A. Emre*	Adalet Bakanı *Ş. Kazan*	Millî Savunma Bakanı *H. Işık*	İçişleri Bakanı *O. Asiltürk*
Dışişleri Bakanı *T. Güneş*	Maliye Bakanı *D. Baykal*	Millî Eğitim Bakanı *M. Üstündağ*	Bayındırlık Bakanı *E. Çevikçe*
Ticaret Bakanı *F. Adak*	Sağ. ve Sos. Y. Bakanı *S. Cizrelioğlu*	Güm. ve Tekel Bakanı *M. Türkmenoğlu*	Gıda - Tarım ve H. Bakanı *K. Özal*
Ulaştırma Bakanı *F. Güley*	Çalışma Bakanı *Ö. Sav*	Sanayi ve Tek. Bakanı *A. Doğru*	En. ve Tab. Kay. Bakanı *C. Kayra*
Turizm ve Tan. Bakanı *O. Birgit*	İmar ve İskân Bakanı *A. Topuz*	Köy İş. ve Koop. Bakanı *M. Ok*	Orman Bakanı *A. Şener*

Gençlik ve Spor Bakanı
M. Y. Mete

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ İLE IRAK CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ARASINDA HAM PETROL BORU HATTI ANLAŞMASI

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti, aralarında mevcut iyi komşuluk ve dostluk ilişkilerini sağlamlaştırmayı ve iki ülke arasındaki ekonomik bağları kuvvetlendirmeyi arzulayarak; ve,

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, Irak'tan gelecek her çeşit hampetrolün, kendi topraklarındaki boru hatları vasıtasiyle geçişi için transit ve aynı zamanda bu hampetrollerin terminallerinden yüklenme ve sevkiyatı haklarını verme ve tesis etme hususundaki arzusunu uygulayarak; ve

Irak Cumhuriyeti Hükümetinin, hampetrollerin hem Türkiye'nin tüketimi ve hem de ihracat için Türkiye üzerinden Akdeniz kıyısına petrol boru hattı vasıtasiyle nakli hususundaki arzusunu yerine getirecek,

Aşağıdaki şekilde anlaşmışlardır :

Madde : 1

İki taraftan her biri, hampetrollerin boru hatları vasıtasiyle Irak ve Türkiye topraklarından nakledilmesi ve bu petrollerin Akdeniz'de bir terminalden yüklenmesi için Projenin kendi topraklarında kalan kısımlarının montajı, inşaatı, işletmesi, bakımı, yönetimi ve finansmanı ile birlikte diğer bütün ihtiyaçları sağlamayı garanti eder.

Madde : 2

1. İşbu anlaşmanın imzalanmasından sonra altı aydan geç olmamak üzere her iki taraf projenin tekemmülü için gerekli teşebbüsleri yapacak ve tedbirleri alacaklar ve proje ile ilgili sözleşmeleri imzalayacaklardır. Her bir taraf, kendi sorumluluğunda olan ve proje ile ilgili veya projenin gerektirdiği incelemeler, çalışmalar, tesisat, inşaat v.s. nin ifası ile birlikte finansmanı temin edecektir. Taraflar aynı zamanda yukarıda zikredilen işlerin her birinin tamamlanması için gerekli zaman ve iş programlarını beraberce saptayacaklardır.

2. Irak Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, projenin gerçekleştirilmesini teminen, yukarıda (1) paragrafta atıfta bulunulan teşebbüs ve tedbirleri ve işbu anlaşmanın daha sonraki (5) maddesinde âtıfta bulunulan görevleri yerine getirecek olan temsilcilerini usulüne uygun olarak tayin edeceklerdir.

3. (1) paragtafta atıfta bulunulan teşebbüs ve tedbirler yine aynı paragrafta belirtilen altı aylık zaman süresi içinde temsilciler tarafından imzalanacak bir «Protokol» da belirlenecektir. Söz konusu «Protokol» imzası tarihinden itibaren bu anlaşmanın ayrılmaz bir parçası kabul edilecek ve bundan böyle «Protokol» olarak anılacaktır.

Madde : 3

Proje mümhasıran Iraktan gelen hampetrollerin nakli ve yüklenmesine tahsis edilecektir. Bununla beraber, belli bir süre boyunca projede önemli bir atıl kapasite olması halinde, iki taraf, Irak tarafının, Irak'tan gelen hampetrollerin nakli için projenin tam kapasite ile kullanılması hakkını hiçbir şekilde sınırlamamak ve projenin normal çalışmasını etkilememek üzere, Türkiye'de üretilen hampetrollerin nakli imkânlarını araştırmak için, toplanacaklardır.

Madde : 4

İki taraftan her biri, projenin kendi toprakları dahilinde bulunan kısımlarına ait işbu anlaşmadaki bütün yükümlülükleri yerine getirmek için gerekli fonları sağlamayı deruhte eder. Bu fonların temini, bütün işlemlerin «Protokol» da tespit edilen süreler içinde tekemmülünü sağlayacak şeklinde yapılacaktır.

Madde : 5

İşbu anlaşmanın imzası tarihinden itibaren bir ay içinde her iki taraf temsilcileri, projenin çalışmaları, dizaynı, montajı, inşaatı, işletmesi, bakımı ve yönetimi de dahil olmak üzere diğer hususları da içine alan ve işbu anlaşma ile ilgili bütün işlerin koordinasyonu için bir Ortak Komite kuracaklardır. Komite, koordinasyonu sağlamak üzere projenin değişik safhalarında bir veya birden fazla altkomite kurabilecektir.

Madde : 6

Madde (2) de atıfta bulunulan «Protokol», boru hattının doldurulması için aşağıdaki gerekli petrol miktarlarının tahminlerini kapsayacaktır :

1. Boru hattının Türkiye toprakları içinde kalan kısmı,
2. Türkiye'deki teminalde bulunan depolama tank tabanları,
3. Irak'tan gelecek hampetrollerin nakliye ve yüklenmesine başlanmasını sağlamak üzere Türkiye topraklarında ihtiyaç duyulabilecek diğer gerekli miktar.

Madde : 7.

1. Irak'tan gelen hampetrollerin Türkiye toprakları üzerinden nakliyesi ve bu petrollerin terminalde FOB tankerlere yüklenmesine ilişkin taşıma ve yükleme ücreti, hampetrollerin beher varili başına toplam 0,35 Amerikan Doları olarak tespit edilmiştir.

2. Taşıma ve yükleme ücretinin Irak tarafından Türk tarafına ödenmesinde, Irak'tan gelen ve Türk tarafına teslim edilen de dahil olmak üzere, alıcılara verilen hampetrol miktarları esas alınacaktır.

Madde : 8.

Bu Anlaşmanın (7) maddesinde söz konusu edilen taşıma ve yükleme ücretine, bütün geri ödemeler ve kârlar ve nakliye, işletme, bakım, tevsi, yenileştirme giderleri ve diğer bütün hizmetler (tankerlere yapılan hizmetlerin doğrudan doğruya petrol teslimatı ile ilgili olmayanları hariç) ile birlikte, kazançlar, koruma masrafları, resimler, vergiler ve hampetrollerin nakliyat ve yüklenmesi ile ilgili diğer bütün ödenmesi gereken meblâğ, dahil olacaktır.

Madde : 9.

1. Irak tarafı, hampetrollerin taşıma ve yükleme ücretini telgraf havalesi ile Amerikan doları olarak Türk tarafının Temsilcisinin göstereceği bir bankaya havale suretiyle veya karşılığını tevazun ettirerek veya her iki tarafın anlaşmaya vardığı diğer herhangi bir şekildeki ve iki tarafça üzerinde mutabık kalınacak diğer herhangi bir yabancı para birimi ile ödeyecektir.

2. Ödenecek taşıma ve yükleme ücreti, bir takvim yılı içinde üçer aylık esaslarla ve herhangi bir çeyrek yıla ait ücret, bunu izleyen üç aylık devre içinde, birincisi ücretin ait olduğu devreyi izleyen ikinci ayın dokuzuncu gününe ikincisi ilgili devreyi izleyen ikinci ayın dokuzuncu gününe ve üçüncüsü ilgili devreyi takibeden üçüncü ayın dokuzuncu gününe isabet eden üç taksit halinde ödenecektir.

3. Herhangi bir takvim yılında tediye edilecek taşıma ve yükleme ücretinin kesin ödemesi, bu yılın nihayetinden bir ay sonra ifa edilecek ve eğer bir fark olduğu takdirde, bu fark yeni yılın Şubat ayının 9 ncu gününü geçmemek üzere tasviye edilecektir.

Madde : 10.

1. Bu Anlaşmanın (7) maddesinde belirtilen taşıma ve yükleme ücretine esas alınan Amerikan dolarının altın paritesine olan resmî oranı 0.818513 gr. saf altındır. Her iki tarafın da Amerikan dolarının paritesindeki bir değişiklikten mütevellit herhangi bir kayba uğramaması için, iki taraf böyle bir değişiklik vukubulduğu takdirde, altın değerinin değişikliği vukuundan önceki carî seviyesini muhafaza etmek amaciyle, karşılıklı ödenmemiş bakiyelerin ve bu Anlaşmanın (7) maddesinde belirtilen taşıma ve yükleme ücretinin otomatik olarak yeniden ayarlanması hususunda mutabık kalmışlardır.

2. Altın standardının terk edilmesi halinde, her iki Taraf, yukarıda (1) paragrafta öngörülen amacın gerçekleştirilmesini sağayacak hükümler üzerinde, Ulusararası Para Fonunun kararlarını da dikkate alarak, anlaşmak için toplanacaklardır.

Madde : 11.

1. Normal işletme ve yükleme şartlarında Irak tarafı, boru hattı sisteminin tam kapasite ile kullanılması için bütün gayretini gösterecektir; her halükârda Irak tarafı, bir takvim yılı içinde sisteme 15 milyon metrik tondan daha az petro basmamayı tekeffül edecektir. Bu miktar işbu Anlaşmanın (14) maddesine uygun olarak Türk tarafına satılacak hampetrolü ihtiva etmektedir.

2. Mücbir sebep halleri hariç, Irak tarafınca Türk tarafına herhangi bir tam takvim yılı içinde ödenecek meblâğ, işbu maddenin (1) paragrafında belirtilen asgarî hampetrol miktarı için ödenecek toplam taşıma ve yükleme ücretinden daha az olmayacaktır.

Madde : 12.

1. Projenin işletmeye açılması tarihinden başlayarak ve işbu Anlaşmanın yürürlük süresince, Türk tarafı, Irak'tan gelen ve Türk toprakları üzerinden geçen hampetrollerinin devamlı akışını sağlamak ve Irak tarafının isteklerine uygun olarak bu hampetrollerin terminalden yüklenmelerini ve ihracatını temin etmek ve kolaylaştırmak için gerekli bütün tedbirleri almayı garanti eder.

2. Türk tarafı işbu Anlaşmanın yürürlük süresince gerek Irak tarafına, hampetrol alıcısına, taşıyıcısına, gerekse hampetrol yükleyecek tankerlere bu Anlaşmanın hükümlerini aşacak şekilde malî bir artırma veya külfet yüklememekle mükelleftir.

Madde : 13.

İşbu Anlaşmanın hükümlerine tabi olarak, Irak tarafı, işletmeye başlama tarihinden itibaren ve Anlaşmanın yürürlük süresince Irak hampetrollerinin Irak - Türkiye hududundan devamlı akışı için gerekli bütün tedbirleri almayı ve bu Anlaşma uyarınca Türkiye tarafından satınalınacak hampetrollerin teslimine öncelik vermeyi garanti eder.

Madde : 14.

1. Bu Anlaşma tahtında boru hattı vasıtasiyle Irak'tan gelen hampetrollerin aşağıda gösterilen miktarlarını Irak tarafı satmak, Türk tarafı da satınalmakla mükelleftir.

2. Yukarıdaki mükellefiyetler, özel hampetrol satış sözleşmelerinde şartlar, özellikle, fiyatlar ve ödeme usulleri üzerinde anlaşmaya varılmasına bağlıdır.

3. Yukarıdaki (1) de âtıfta bulunulan hampetrol miktarları, özel hampetrol satış sözleşmelerinde başka şekilde anlaşmaya varılmadıkça;

İşletme yılı	Milyon metrik ton olarak Yıllık miktar
1977 - 1979	10 (On)
1980 - 1982	12 (Oniki)
1983 ve daha sonrası	14 (Ondört)

olacaktır.

4. Bu maddede bahse konu olan hampetrol miktarları ve bunlardan elde edilecek ürünler sadece Türkiye'nin dâhilî talebi içindir.

5. Bu anlaşma uyarınca teslim edilecek yıllık hampetrollere ilişkin fiyatlar ve sözleşme ile ilgili diğer hususlar üzerinde anlaşmak için yapılacak görüşmeler, taallûk ettiği yılın teslimatına başlamadan en az 6 ay önce başlayacaktır. Taraflar müzakere mevzuu olan her hususta anlaşmaya varmak için her türlü çabayı sarfedeceklerdir. Bununla beraber, öngörülen 6 ay içerisinde anlaşmaya varılmadığı takdirde, bu maddede bahsedilen mükellefiyetler taallûk ettiği süre için bağlayıcı olmaktan çıkacaktır.

Madde : 15.

1. İşbu Anlaşmanın (14) maddesinde âtıfta bulunulan hampetrollerin fiyatları, Doğu Akdeniz limanlarındaki benzer Irak ve diğer mukayesesi mümkün hampetrollerin taallûk ettiği süre içindeki cari serbest piyasa fiyatları olacaktır. Bu fiyat, işbu Anlaşmanın (14) maddesi hükümlerine uygun olarak üzerinde anlaşılmış fiyat olacaktır.

2. Bu Anlaşmanın (6) maddesinde âtıfta bulunulan hampetrol miktarları Türkiye tarafından satınalınacaktır. Söz konusu petrolün fiyatı, doldurma esnasında yukarıda (1) paragrafta tarif olunan fiyatlar esas alınmak suretiyle tespit edilecektir.

Türkiye tarafından Irak tarafına ödenmesi gereken meblâğ 4 eşit yıllık taksitte tediye olunacak, bu taksitlerden ilki doldurma tarihinden bir yıl sonra ödenecektir.

Madde : 16.

1. Türk tarafı, Irak tarafının terminalde bir büro kurmasını kabul etmiştir. Söz konusu büro ve işlemleri, görevleri ve bu işlem ve görevlere ilişkin dökümanlar ile büro tarafından kullanılan bütün malzeme her türlü vergi, resim ve diğer malî yükümlülükten muaf olacaktır. Türk tarafı, yukarıda belirtilen böronun işlemlerini idare edecek veya büroda çalışacak personelin giriş, ikâmet ve çalışma müsaadelerinin istihsalini de kapsayan gerekli bütün kolaylıkları temin etmeyi deruhte eder.

2. Yukarıda (1) paragrafta bahsedilen büro personelinin adedi, görevleri ve faaliyetleri üzerinde «Protokol» da anlaşmaya varılacaktır.

Madde : 17.

1. Türk tarafı, Irak tarafının tayin edeceği personelin iş maksatları için gereken teçhizat, âlet ve nakil vasıtalarıyle Türkiye topraklarındaki proje için lüzumlu ziyaret ve geçiş haklarını garanti eder.

2. Türk tarafı, Irak tarafından tayin edilen tankerlerle ilgili olarak bütün liman ve gümrük formalitelerinin ve Türk makamlarının diğer isteklerinin, tankerlerin yükleme ve hareketini geciktirmeyecek şekilde mümkün olan en kısa zamanda ifa olunmasını garanti eder.

Madde : 18.

İki taraftan her biri mutabık kalınan süre içinde projenin tamamlanmasını garanti eder. İki taraftan biri işi durdurur veya projeyi sözü edilen süre içinde tamamlamazsa, bu taraf diğer tarafa âdil bir tazminat ödemekle mükellef olacaktır.

Madde : 19.

1. Mücbir sebep tabirinin manası, meydana gelmesi ilgili tarafın sorumluluğunda olmayan ve oluşu ve sonuçları bu tarafça önceden kestirilemeyen ve önlenemeyen veya sakınılması mümkün olmayan olaylara inhisar edecektir.

2. Mücbir sebep, ilgili tarafı işbu Anlaşmada öngörülen yükümlülükleri yerine getirmekten muaf tutmayacak, ancak geçici olarak tehir edecektir. Bu muafiyet mücbir sebebin tesir ettiği yükümlülüklere ve mücbir sebebin başlangıcı ile bitimi arasındaki devreye inhisar edecektir.

Madde : 20.

İşbu Anlaşmaya uygun olarak yapılacak tebligat yazılı olacak ve teleks, telgraf veya taahhütlü mektupla temsilcinin adresine gönderilmesi halinde uygun tebligat addedilecektir.

Madde : 21.

İşbu Anlaşmanın yürürlükte olduğu süre içinde ve daha sonra, bu Anlaşma hükümlerinin yorum ve uygulaması hususunda çıkacak herhangi bir anlaşmazlık veya farklı görüş veya taraflardan birinin hak ve vecibeleriyle ilgili anlaşmada belirtilmemiş başka bir husus taraflar arasında dostane bir şekilde sonuçlandırılmadığı takdirde, bunlar, her biri taraflarca tayin edilecek iki hakem ile bu hakemlerin tahkimden önce seçecekleri bir hakem heyetine götürülecektir.

Her iki taraf, diğer taraftan yazılı bir isteğin gelmesi üzerine otuz gün içinde hakemini tayin edecek bu süre içinde bir taraf hakemini seçmeye muvaffak olmazsa, hakem Uluslararası Adalet Divanı Başkanı tarafından tayin olunacaktır. İki hakem, ikincinin tayininden otuz gün içinde üçüncü hâkemin seçimi için uyuşmazlarsa bu hakem Uluslararası Adalet Divanı Başkanınca tayin edilecektir. İki hâkemin karar veya aralarında uyuşmazlık olması halinde üçüncü hakemin kararı nihaî olarak mütalâa edilecektir. İki taraf tahkimin yeri konusunda bir anlaşmaya varamazlarsa üçüncü hakemin bu husustaki kararı kesin olacaktır.

Madde : 22.

İşbu Anlaşma imzası tarihinden itibaren 20 yıl süre için muteber olacak, anlaşmanın bitimi tarihinden bir yıl önce taraflardan birince yazılı olarak feshi ihbarda bulunulmadığı takdirde beşer yıllık süreler için uzatılmış addolunacaktır.

Madde : 23.

İşbu Anlaşma Arapça, İngilizce ve Türkçe lisanlarda yapılmıştır. Her üç metnin yorumunda bir anlaşmazlık vukuunda İngilizce metin geçerli olacaktır.

Madde : 24.

İşbu Anlaşma tasdik belgelerinin teatisi tarihinde yürürlüğe girecektir. Anlaşma, imzası tarihinden itibaren dört ay içinde yürürlüğe girmediği takdirde, taraflar, ne yapılması lâzımgeldiğini kararlaştırmak amaciyle toplanacaklardır.

İşbu Anlaşma 27 Ağustos 1973 tarihinde iki orijinal nüsha olarak Ankara'da yapılmıştır.

Irak Cumhuriyeti Hükümeti Adına Murtadha Said Abdul BAQİ Dışişleri Bakanı	Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Adına Ümit Halûk BAYÜLKEN Dışişleri Bakanı

Bağdat, 26 Aralık 1973

Sayı Büyükelçi,

Aşağıda sunulan bugünkü tarihli mektubunuza atıfta bulunacağım.

«Dışişleri Bakanlığı tarafından gönderilen 26 Aralık 1973 tarih ve 6145/6145/17/36327 sayılı Nota'ya ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti arasında 27 Ağustos 1973 tarihinde imzalanan «Hampetrol Boru Hattı Anlaşması» nın, 24 ncü maddesinde zikredilen süre zarfında yürürlüğe girmemesi halinde ilgili tarafların alacağı tedbirleri tespit eden aynı maddedeki kayıtlara âtıfta bulunarak, size, Hükümetim adına, aşağıdaki teklifi sunmakta şeref duyarım.

1. Halen yürütülmekte olan onay işlemlerinin tamamlanmasına imkân vermek için, Anlaşmanın 24 ncü maddesinde zikredilen süre 20 Aralık 1973'ten başlamak üzere dört ay daha uzatılacaktır.

2. Bu yeni süre zarfında, Türk Hükümetinin temsilcisi olarak TPAO, Anlaşmada belirtilen gerekli bütün tedbir ve işlemleri yürütmeye devam edecektir.

Sayın Nazif Cuhruk
Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi
Bağdat

İşbu mektup ve buna vereceğiniz müspet cevap, esas Anlaşmanın bir cüz'ünü teşkil edecektir.»

Sayın Büyükelçi, yukarıdaki hususların aramızdaki mutabakatı doğru bir şekilde ifade ettiğini teyit ederim.

Sayın Büyükelçi, en yüksek ihtiramatımın teyidini lütfen kabul edin.

Murtadha Saeed Abdul Baqi

Dışişleri Bakanı

Bağdat, 26 Aralık 1973

Sayın Başkan,

Dışişleri Bakanlığı tarafından gönderilen 26 Aralık 1973 tarih ve 6145/6145/17/36327 sayılı Notaya ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti arasında 27 Ağustos 1973 tarihinde imzalanan «Ham Petrol Boru Hattı Anlaşması» nın, 24 ncü maddesinde zikredilen süre zarfında yürürlüğe girmemesi halinde ilgili tarafların alacağı tedbirleri tespit eden aynı maddedeki kayıtlara atıfta bulunarak, Size, Hükümetim adına, aşağıdaki teklif sunmakla şeref duyarım :

1. Halen yürütülmekte olan onay işlemlerinin tamamlanmasına imkân vermek için, Anlaşmanın 24 ncü maddesinde zikredilen süre 20 Aralık 1973'ten başlamak üzere dört ay daha uzatılacaktır.

2. Bu yeni süre zarfında Türk Hükümetinin temsilcisi olarak TPAO Anlaşmada belirtilen gerekli bütün tedbir ve işlemleri yürütmeye devam edecektir.

Sayın Murtadha Said Abdul baqi
Irak Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı
Bağdat

İşbu mektup ve buna vereceğiniz müspet cevap,esas Anlaşmanın bir cüz'ünü teşkil edecektir.

Sayın Bakan, yukarıda zikredilen hususlarda Irak Cumhuriyeti Hükümetinin muvafakatinin alınmasını sizden talebetmekle şeref duyarım.

Sayın Bakan, en yüksek ihtiramatımın teyidini lütfen kabul edin.

Nazif Cuhruk
Türkiye Büyükelçisi

Türkiye Büyükelçiliği
Bağdat
No. : 188

Bağdat, 20 Nisan 1974

Sayın Bakan,

Büyükelçiliğimizce gönderilen 155 sayılı ve 13Nisan 1974 tarihli Notaya ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümeti arasında 27 Ağustos 1973 tarihinde imzalanan «Ham Petrol Boru Hattı Anlaşması» nın 24 ncü maddesinde zikredilen süre zarfında yürürlüğe girmemesi halinde ilgili tarafların alacağı tedbirleri tespit eden aynı maddedeki kayıtlara âtıfta bulunarak, size Hükümetim adına, aşağıdaki teklifleri sunmakla şeref duyarım :

1. Onay işlemlerinin tamamlanmasına imkân vermek için, Anlaşmanın 24 ncü maddesinde zikredilen ve 26 Aralık 1973 tarihli mektuplar teatisiyle uzatılan süre 20 Nisan 1974'ten başlayarak T. B. M. M. nin halen içinde bulunduğu dönemin sonuna kadar yeniden uzatılacaktır.

2. Bu yeni süre zarfında, Türk Hükümetinin temsilcisi olarak TPAO, Anlaşmada belirtilen gerekli bütün tedbir ve işlemleri yürütmeye devam edecektir.

İşbu mektup ve buna vereceğiniz müspet cevap, esas Anlaşmanın bir cüz'ünü teşkil edecektir.

Sayın Murtadha Said Abdul baqi
Irak Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı
Bağdat

Sayın Bakan, yukarıda zikredilen hususlarda Irak Cumhuriyeti Hükümetinin muvafakatinin alınmasını sizden talebetmekle şeref duyarım.

Sayın Bakan, en yüksek ihtiramatımın teyidini lütfen kabul edin.

Nazif Cuhruk
Türkiye Büyükelçisi

Bağdat, 20 Nisan 1974

Sayın Büyükelçi,

20 Nisan 1974 tarihli mektubunuzla ilgilidir.

Yukarıda kayıtlı mektubunuza muvafakatimizi size iblâğ etmek ve mezkûr mektubunuz ile buna cevabî mektubumuzun, Irak Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında akdedilmiş bulunan Ham Petrol Boru Hattı Anlaşşmasının bir cüz'ünü teşkil edeceğini teyidetmekle şeref duyarım.

Sayın Büyükelçi, en yüksek ihtiramatımın teyidini lütfen kabul edin.

Murtadha Said Abdul Baqî,
Dışişleri Bakanı.

Sayın Nazif Çuhruk
Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi
Bağdat